

**VARHAISKAVATUKSEN JA
PERUSOPETUKSEN OPAS**

TUKIMATERIAALI

Pääkirjoittajat

Claudia Neves

Monika Pažur

Muut kirjoittajat

Marta Abelha

Pedro Abrantes

Ana Patrícia Almeida

Juliana Oliveira

Toimittajat

Pauliina Jääskeläinen

Pilvikki Lantela

Philippa Mulbery

Sandra Wallenius-Korkalo

Tutkijat

Marta Abelha

Pedro Abrantes

Katarina Aladrović Slovaček

Ana Patrícia Almeida

Vlatka Domović

Maja Drvodelić

Claudia Neves

Juliana Oliveira

Monika Pažur

Rahoitus

Tämä hanke on saanut rahoitusta Euroopan unionin Horizon Europe -tutkimus- ja innovaatio-ohjelmasta (Grant Agreement No.101094052) sekä UK Research and Innovation (UKRI) -rahoituksesta (Reference Number: 10063654).

Vastuuvapauslauseke

Hanketta on rahoittanut Euroopan unioni. Esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat dokumentin laatijoiden omia eivätkä välttämättä vastaa Euroopan unionin tai toimeenpanoviraston näkemyksiä ja mielipiteitä. Euroopan unionia tai tuen myöntäviä viranomaisia ei voida pitää vastuussa niistä.

Julkaisun nimi ja lisenssi

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opas: Tukimateriaali.

© 2026 AECED Consortium: (University of Lapland — Finland, University of Hertfordshire — UK, Marburg University — Germany, Universidade Aberta — Portugal, Riga Technical University — Latvia, University of Zagreb — Croatia).

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Attribution 4.0 International -lisenssillä (CC BY 4.0). Lisenssin voi lukea osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Saavutettavuus ja ääneenlukutyökalujen käyttö

Tämä asiakirja on suunniteltu tukemaan käyttöä ääneenlukutyökalujen ja avustavan teknologian kanssa. Tekstillä on selkeä, numeroitu rakenne, ja se on esitetty loogisessa lukujärjestyksessä. Näin tuetaan näytönlukuohjelman käyttöä. Kuvat ja kaaviot sisältävät alt-tekstin silloin, kun niillä on merkitystä sisällön ymmärtämiselle.

This document can be cited as:

AECED-konsortio (2026). Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opas: Tukimateriaali. Tähän dokumenttiin voidaan viitata seuraavasti: DOI: 10.5281/zenodo.19220984.

SISÄLLYSLUETTELO

1. Kasvattajan asemoituminen
2. AELDin soveltamisen edellytykset
3. Osallisuus, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus
4. Arjen toimintoja ja mikroharjoituksia
5. Perheet ja yhteisöt
6. Mallipohjat ja työkalut
 - Kasvattajan suunnitelutyökalut
 - Havainnointi- ja reflektointityökalut
 - Perhe- ja yhteisösuunnittelun työkalut
 - Johtamisen työkalut
 - Siirtymätyökalut

Tämä tukimateriaali tarjoaa käytännönresursseja, jotka voivat auttaa opettajia, oppilaitosten ja yksikköjen johtajia ja yhteisökumppaneita tuomaan demokratiaa vahvistavan esteettisen ja kehollisen oppimisen (AELD) varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen toimintaympäristöihin.

AELDiä varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa muovaavat arvot, periaatteet ja pedagogiset suuntaviivat on esitelty Demokratiaa pienestä pitäen -oppaassa. Tämän tukimateriaalin työkalujen avulla nämä perusteet siirtyvät käytännön toimintatavoiksi arjen työssä. Työkalut on suunniteltu joustaviksi, ne mukautuvat erilaisiin yhteyksiin, opetussuunnitelmiin ja opetusperinteisiin.

Jokainen työkalu keskittyy toteutuksen eri osa-alueeseen:

- kasvattajan demokraattinen asemoituminen ja lasten osallisuutta tukevat vuorovaikutusvalmiudet
- organisatoriset ja kulttuuriset olosuhteet, jotka tekevät AELDistä kestävästä koulussa ja oppimisyhteisöissä
- osallisuutta painottavat työkalut, jotka tukevat jokaisen lapsen tasavertaista osallistumista
- arjen työkalut, mikroharjoitukset ja toiminnalliset avaukset, joita kasvattajat voivat käyttää välittömästi.

Tämä tukimateriaali tarjoaa myös mallipohjia, suunnittelutukea ja tapoja perheiden ja yhteisökumppaneiden osallistamiseen.

Tukimateriaalia on tarkoitus käyttää:

- työkaluina, kun kasvattajat tarvitsevat nopeita tai konkreettisia apuvälineitä
- syventävinä resursseina, kun tiimit haluavat sovittaa käytännön toimia arvoihin ja periaatteisiin
- ammatilliseen kehitykseen, materiaaliksi tukemaan työpajatyöskentelyä, valmennukseen ja reflektiiviseen vuoropuheluun.

Nämä materiaalit eivät tarjoa valmista ohjelmarunkoa, vaan useita tapoja luoda demokraattisia, osallistavia, esteettisiä ja kehollisia oppimisympäristöjä joissa kunnioitetaan lasten moninaisia olemisen tapoja. Työkaluja voi käyttää niin kuin ne parhaiten sopivat kasvattajan tavoitteisiin ja asiayhteyteen. Voit valita yhden työkalun, tutustua siihen lasten kanssa, ja katsoa, mitä se mahdollistaa.

Kukin työkalu tukee varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen oppaan tiettyä osa-alueita: asenteesta ja ympäristöstä arjen työkaluihin, osallisuuteen, perheiden yhteistyöhön ja ammatilliseen oppimiseen. Näin kasvattajat voivat siirtyä saumattomasti käsitteellisen ymmärryksen ja käytännön toteutuksen välillä.

ALOITA TÄSTÄ: MITEN TUKIMATERIAALIA KÄYTETÄÄN

Nämä resurssit sisältävät käytännön työkaluja, joiden avulla tuot AELDin osaksi arkea. Voit tutustua niihin järjestyksessä tai hypätä kohtaan, johon tämänhetkiset kysymyksesi tai tarpeesi vievät sinut.

Kasvattajan asemoituminen

Kun haluat pohtia läsnäoloa, virittäytymistä, kuuntelemista ja responsiivisuutta. Tämä työkalu tukee ammatillista valmistautumista ja tiimin vuoropuhelua.

AELDin soveltamisen edellytykset

Kun suunnittelet relationaalisia, tilallisia, organisatorisia ja ajallisia olosuhteita, jotka luovat tutkimiseen ja osallistumiseen tarvittavaa turvallisuutta niin lapsille kuin kasvattajille.

Osallisuus, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus

Kun tarvitset toiminnan mukauttamista ryhmän tarpeisiin, monimuotoisia osallistumisen tapoja tai strategioita, joilla tuetaan sellaisten henkilöiden osallisuutta ja yhteenkuuluvuuden kokemusta, joilla on erilaisia kehityksellisiä, emotionaalisia ja aisteihin liittyviä tarpeita.

Arjen toimintoja ja mikroharjoituksia

Voit käyttää näitä päivittäisten oppimiskokemusten suunnitteluun. Tämä osio sisältää nopeita toiminnallisia avauksia, refleктоivia harjoituksia, mikrorutiineja, rituaaleja ja malleja AELD-harjoitusten luomiseen.

Perheet ja yhteisöt

Kun suunnittelet viestintää perheiden suuntaan, toivotat erilaiset yhteisöt tervetulleiksi tai teet yhteistyötä kulttuurikumppaneiden kanssa. Nämä työkalut tukevat sensitiivisiä, monimuotoisia ja relationaalisia lähestymistapoja.

Mallipohjat ja työkalut

Kun suunnittelet tai dokumentoit oppimista, tuet kasvattajien pohdintaa tai kehität koko kouluyhteisön yhteisiä AELD-toimintamalleja.

TUKIMATERIAALIN JA OPPAAN VÄLINEN SUHDE

Jokainen tukimateriaalin resurssi ja työkalu vastaa yhtä varhaiskavatuksen ja perusopetuksen oppaan pääkomponenttia – asemoituminen, ympäristöt, osallisuus, käytännöt, perheet ja johtajuus. Näin voit liikkua sujuvasti käsitteellisen ymmärryksen ja käytännön toteutuksen välillä

1. KASVATTAJAN ASEMOITUMINEN

AELD ei riipu vain siitä, mitä kasvattajat tekevät, vaan myös siitä, miten he asemoituvat, suhtautuvat, hahmottavat ja reagoivat oppimisyhteisössä. Tämä työkalu auttaa kasvattajia tunnistamaan asenteita, käsityksiä ja ihmisten välisiä eleitä, jotka mahdollistavat demokratian edistämisen varhaiskasvatuksessa ja perus-opetuksessa.

Osaamisluektion sijaan kyseessä on refleктоiva opas lasten demokratiatajua kehittäviin ominaisuuksiin.

Käytä tätä työkalua, kun haluat pohtia asemoitumistasi, valmistautua AELDin soveltamiseen tai keskustella kollegoiden kanssa läsnäolosta, kuuntelemisesta ja responsiivisuudesta.

TARKKAAVAINEN KUUNTELIJA

Kuuntele koko keholla: silmillä, asennolla, hiljaisuudella, läsnäololla.

Sovellat tätä toimintatapaa, kun:

- hidastat vauhtia, jotta lapset ehtivät ajatella saamansa ideat loppuun asti;
- virittäytyt eleisiin, tunteisiin, rytmeihin ja tunnelmaan;
- kuuntelet etkä kiirehdi arvostelemaan tai korjaamaan.

Miksi tämä on tärkeää?

Lapset oppivat, että heidän ääntään – sanallista tai sanatonta – arvostetaan.

YHDESSÄ OPPIJA

Lasten rinnalla oppiminen paitsi kasvattaa heitä oppimaan myös kannustaa heitä opettamaan.

Sovellat tätä toimintatapaa, kun:

- lähdet yhdessä tutkimaan lapsen ideaa;
- jaat lapsen uteliaisuuden, ihmettelyn ja epävarmuuden;
- osoitat, että myös sinun ajattelusi voi muuttua.

Miksi tämä on tärkeää?

Demokratia on yhteistä tutkiskelua, ei yksisuuntaista liikettä kasvattajalta oppijan suuntaan.

MONIMUOTOISTEN TOIMINTOJEN SUUNNITTELIJA

Luo erilaisia väyliä osallistumiseen. Sovellat tätä toimintatapaa, kun:

- tarjoat vaihtoehdoksi piirtämistä, liikettä, esineleikkejä, draamaa, ääntä tai rakentamista;
- käytät visuaalisia keinoja tai eleitä monikielisten lasten osallistamiseen;
- mukautat toiminnallisia avauksia lasten aisteihin liittyvien tai emotionaalisten tarpeiden mukaan.

Miksi tämä on tärkeää?

Oikeudenmukaisuus näkyy siinä, miten toimintaympäristö toivottaa lapset tervetulleiksi.

TILAN HALTIJA

Luo emotionaalista ja relationaalista turvallisuutta.

Sovellat tätä toimintatapaa, kun:

- normalisoi epävarmuuden ja epäröinnin;
- suojelet haavoittuvia hetkiä (kuiskaukset, kyyneleet, konfliktit);
- ylläpidät yhteenkuuluvuuden ja vuorovaikutteisen huolenpidon rituaaleja.

Miksi tämä on tärkeää?

Demokratia kasvaa vuorovaikutteisesta hyvinvoinnista.

VASTAVUOROISEN HYVÄKSYVÄN KATSEEN HARJOITTAJA

Mallinna, kehollista ja opeta pehmeää, uteliasta, ei-tuomitsevaa näkemisen tapaa.

Sovellat tätä toimintatapaa, kun:

- katsot lapsia avoimesti ja välittäen;
- tuet heitä katsomaan vertaisiaan samalla tavalla;
- huomaat jännitteet tai ulkopuolelle jättämisen ennen tilanteen kärjistymistä.

Miksi tämä on tärkeää?

Lapset oppivat, että he ovat mukana luomassa turvallisuutta, josta he ja koko ryhmä hyötyvät.

RESPONSIIVINEN FASILITAATTORI

Säädä tempoa, sävyä ja suuntaa tilanteen mukaan.

Sovellat tätä toimintatapaa, kun:

- hidastat, kun tunteet kuohuvat;
- pidennät toimintaa, kun huomaat, että siitä ollaan innoissaan;
- annat lapsen idean muuttaa toiminnan suuntaa.

Miksi tämä on tärkeää?

Responsiivisuus mallintaa, miten demokraattiset yhteisöt sopeutuvat.

MILTÄ NÄMÄ TOIMINTATAVAT NÄYTTÄVÄT ARJESSA

Kasvattajat soveltavat edellä mainittuja toimintatapoja, kun he:

- luovat ennustettavia rytmejä, joissa on tilaa improvisoinnille;
- käyttävät lämpimiä eleitä, läheisyyttä ja äänensävyä yhteissäätelyyn;
- ratkovat konflikteja pehmeydellä, ei nopeudella;
- kunnioittavat lasten ideoita ohjaamatta liikaa;
- tukevat lapsia kehon ja tunteiden säätelyssä;
- kannustavat lapsia ottamaan vastuuta ryhmän hyvinvoinnista.

Demokraattinen ilmapiiri kasvaa näistä pienistä eleistä.

APUKYSYMYKSIÄ POHDINTAAN

JOKAINEN REFLEKTIO ON TILAISUUS AMMATILLISEEN POHDINTAAN TAI KESKUSTELUUN

Tarkkaavainen kuuntelu:

Milloin olen tänään pysähtynyt todella kuuntelemaan? Mikä muuttui, kun tein niin?

Yhdessä oppiminen:

Annoinko lapsen idean ohjata polkuamme? Mitä siitä seurasi?

Monimuotoinen suunnittelu:

Kenelle osallistuminen on helppoa? Kuka tarvitsi toisenlaisen tavan päästäkseen sisään toimintaan tai hetkeen?

Yhteisen tilan kannattelu:

Milloin suojelin haavoittuvuutta? Tiedätkö, milloin lapsen välittämä vihje jäi huomaamatta?

Hyväksyvä katse:

Miten mallinsin pehmeää näkemistä? Miten lapset harjoittivat sitä muiden kanssa?

Responsiivisuus:

Pysyinkö lasten tahdissa vai noudatinko aikataulun rytmiä?

RYHMÄPOHDINTAAN

Kasvattajat ja opettajat voivat käyttää näitä apukysymyksiä yhteiseen pohdintaan:

- Mihin kiinnitämme kollektiivisesti huomiota lapsissa?
- Mitkä asenteet ovat meille luontaisia? Mitkä kaipaavat kehittämistä?
- Miten autamme toisiamme vuorovaikuttamaan lasten kanssa ja pitämään huolta?
- Miten tiimimme mallintaa ja kehollistaa demokraattisia suhteita lasten nähden?

AELD vahvistuu, kun aikuiset mallintavat samoja demokraattisia prosesseja, joita he toivovat lasten kehittävän.

YHTEENVETO

Kasvattajan asemoituminen ja toimintatavat on itsessään demokraattisia tekoja.

Lapset oppivat, miten:

- nähdä
- kuunnella
- huolehtia
- kuvitella
- osallistua

havainnoimalla, miten aikuiset tekevät näitä asioita heidän kanssaan ja keskenään.

Seuraava työkalu – soveltamisen edellytykset – kuvaa sitä, miten organisaatio tai instituutio voi ylläpitää edellä kuvattuja toimintatapoja tarjoamalla tukea.

2. AELDIN SOVELTAMISEN EDELLYTYKSET

AELD kasvaa ympäristöissä, joissa aikuiset työskentelevät yhteistyössä, rutiinit tukevat huolenpitoa ja osallistumista, ja organisaatiokulttuuri antaa kasvattajille vapauden suunnitella responsiivisia, vuorovaikutteisia ja mielikuvituksellisia kokemuksia. Seuraavat olosuhteet auttavat kouluja tai varhaiskasvatusyksiköjä luomaan maaperän, jossa demokratiataaju voi kukoistaa.

Käytä tätä työkalua, kun suunnittelet AELDiä tukevia relationaalisia, tilallisia, organisatorisia ja ajallisia olosuhteita. Työkalu auttaa tiimejä luomaan ympäristöjä, joissa kasvattajien ja lapsien on turvallista tutkia ja osallistua.

ORGANISATORISET OLOSUHTEET

Olosuhde	Mitä se tarkoittaa käytännössä?
Aikaa valmisteluun ja reflektointiin	Kasvattajat voivat varata aikaa suunnitteluun, huomioimiseen, dokumentointiin, lasten ilmaisuista keskusteluun ja toiminnan mukauttamiseen vuorovaikutuksen kautta.
Joustava aikataulus	Päivärytmissä on tilaa hitaudelle, palaamiselle aiemmin opittuun, viipymiselle ja asian käsittelyn tai tekemisen laajentamiselle, kun lapset ovat täysillä mukana.
Henkilöstön turvallinen tunneilmapiiri	Kasvattajat tuntevat, että heitä kunnioitetaan, tuetaan ja että he voivat ilmaista epävarmuutta tai haavoittuvuutta; he mallintavat näitä vuorovaikutteisia ominaisuuksia lapsille.
Yhteinen pedagoginen ymmärrys	Kun henkilöstö käyttää yhteistä kieltä arvoista, periaatteista ja tavoitteista, ristiriidat aikuisten välillä saattavat vähentyä.
Vuorovaikutteisia käytäntöjä arvostava johtajuus	Esihenkilöt kannustavat käyttämään aikaa vuoropuheluun, pohdintaan, havainnointiin ja yhteiseen suunnitteluun.
Dokumentointi yhteisenä työkaluna	Valokuvia, piirroksia, muistiinpanoja ja havaintoja käytetään lasten oppimisen reflektointiin, ei lasten arviointiin.

Organisaation olosuhteita ovat valmisteluun ja reflektointiin varattava aika, joustava aikataulu, henkilöstön turvallinen tunneilmapiiri, yhteinen pedagoginen ymmärrys, vuorovaikutteisia käytäntöjä arvostava johtajuus ja dokumentointi, jota käytetään reflektointiin arvioinnin sijaan.

YMPÄRISTÖN OLOSUHTEET

AELD vaatii toimiakseen tiloja, jotka kutsuvat osallistumaan, ilmaisemaan itseään ja kuulumaan joukkoon.

Olosuhde	Mitä se tarkoittaa käytännössä?
Joustavat avoimet materiaalit	Liikuteltavat resurssit, kankaat, luonnonesineet, piirustusvälineet ja symboliset materiaalit, jotka houkuttelevat monimuotoiseen leikkiin.
Tiloja liikkumiselle ja hiljaisuudelle	Alueet, joilla voi liikkua vapaasti, ja alueet, joille voi vetäytyä tai joilla säädellä tunteita, tukevat kaikkien lasten tarpeita.
Tiloja yhteisille rituaaleille	Piirit, kokoontumisnurkkaukset tai tarinankerrontapaikat, joissa toistetaan yhteisiä rutiineja ja demokraattisia kohtaamisia.
Jokaisen lapsen kädenjäljen esilletuonti	Lasten luomuksia laitetaan esille ilman arvottamista. Tämä kertoo lapsille, että heidän osallistumisellaan on merkitystä.
Akustinen ja sensorinen huolenpito	Melutason, valaistuksen, visuaalisen ylikuormituksen ja aistiystävällisten vaihtoehtojen huomiointi.

Ympäristön olosuhteita ovat joustavat avoimet materiaalit, tilat liikkumiselle ja hiljaisuudelle, tilat rituaaleille (piirit/kokoontumisnurkkaukset), lasten kädenjäljen huomioivat näyttelyt sekä akustinen ja sensorinen huolenpito.

RELATIONAALISET OLOSUHTEET

Nämä mahdollisuudet tukevat tasa-arvoa, osallisuutta, toimijuutta ja tunteiden säätelyä.

Olosuhde	Mitä se tarkoittaa käytännössä?
Aikuisen jatkuva läsnäolo	Lapset tietävät, kuka huolehtii heistä, ja voivat luottaa vuorovaikutuksen rytmiin.
Yhteistyöhön perustuva henkilöstökulttuuri	Kasvattajat suunnittelevat ja havainnoivat yhdessä, jakavat ongelmatilanteita ja tukevat toistensa toimintatapoja.
Vastavuoroinen hyväksyvä katse	Aikuiset mallintavat, kehollistavat ja opettavat pehmeää ja kunnioittavaa tapaa suhtautua toisiin, ja lapset oppivat toimimaan samalla tavalla.
Suhde perheisiin	Perheet tuntevat olevansa tervetulleita ja näkevät itsensä kumppaneina, eivät vierailijoina.
Yhteistyö yhteisöjen kanssa	Kirjastot, kulttuurikeskukset ja paikalliset järjestöt edistävät yhteistä oppimista.

Relationaalisia olosuhteita ovat aikuisen jatkuva läsnäolo, yhteistyöhön perustuva henkilöstökulttuuri, vastavuoroinen hyväksyvä katse, vahvat suhteet perheiden suuntaan ja yhteistyö erilaisten yhteisöjen kanssa.

PEDAGOGISET OLOSUHTEET

Seuraavat olosuhteet mahdollistavat sen, että päivittäistä vuorovaikutusta voidaan ohjata demokraattisilla periaatteilla.

Olosuhde	Mitä se tarkoittaa käytännössä?
Jaettu vastuu osallistumisesta	Aikuiset ja lapset luovat yhdessä sopimuksia, rutiineja ja rituaaleja.
Sitoutuminen monimuotoisuuteen	Opettajat tarjoavat jatkuvasti sanattomia ja moniaistillisia ilmaisutapoja.
Kyky reagoida tilanteiden muuttuessa	Suunnitelmat voivat muuttua, kun lasten tarpeet, tunteet tai ideat vaativat toisenlaista lähestymistapaa.
Konflikti oppimisena	Jännitteitä käsitellään huolenpidolla, hitaasti ja keskustellen – ei rankaisemalla.
Emotionaalinen ja esteettinen läsnäolo	Opettajat kiinnittävät huomiota tunnelmaan, tunteeseen, rytmiin ja tarinaan.

Pedagogisia olosuhteita ovat jaettu vastuu osallistumisesta, sitoutuminen monimuotoisuuteen, kyky reagoida tilanteiden muuttuessa, konfliktien näkeminen oppimismahdollisuuksina sekä emotionaalisen ja esteettisen läsnäolon ylläpitäminen.

KASVATTAJIA TUKEVAT OLOSUHTEET

Kasvattajat eivät voi olla demokraattisesti läsnä, jos heidän omasta hyvinvoinnistaan ei huolehdita. Kasvattajien hyvinvointi näkyy suoraan kasvattaja-lapsi-suhteen laadussa.

Olosuhde	Esimerkkejä
Ammatillinen hyvinvointi	Kohtuullinen työmäärä, emotionaalinen tuki, mentorointi, mahdollisuus taukoihin.
Ammatillinen riippumattomuus	Luottamus toiminnan mukauttamiseen ja luovaan reagointiin lasten kanssa.
Tilaisuudet ammatilliseen oppimiseen	Aikaa koulutukseen, vertaiskeskusteluihin ja esteettis-kehollisten käytäntöjen kehittämiseen.
Tunnetyön tunnistaminen	Kasvattajien päivittäisen hoiva- ja tunnetyön arvostaminen.

Kasvattajia tukevia olosuhteita ovat ammatillinen hyvinvointi, ammatillinen riippumattomuus, tilaisuudet ammatilliseen oppimiseen ja tunnetyön tunnistaminen.

POHDINTAKYSYMYKSIÄ JOHDOLLE JA TIIMEILLE

- Mitkä ympäristömme olosuhteet tukevat AELDiä jo nyt ja mitä olosuhteita täytyy vahvistaa?
- Miten luomme joustavuutta aikaan, rytmiin ja responsiivisiin käytäntöihin?
- Kutsuvatko ympäristömme kaikkia lapsia osallistumaan?
- Miten tuemme kasvattajien hyvinvointia ja yhteistyötä?
- Miten johtamisrakenteet vahvistavat vapautta, oikeudenmukaisuutta ja responsiivisuutta?

Nämä kysymykset auttavat tiimejä arvioimaan valmiuttaan ja suunnittelemaan seuraavia vaiheita.

YHTEENVETO

Kasvattajien haavoittuvuus huomioidaan osana demokraattisia käytäntöjä; AELD vaatii olosuhteita, joissa opettajien on turvallista kokeilla, mukauttaa, pysähtyä ja pohtia ilman pelkoa tuomitsemisesta tai syyllistämisestä.

AELDin soveltaminen on kollektiivinen hanke. Siihen tarvitaan:

- koordinoituja aikuisia,
- joustavaa rytmiä,
- emotionaalisesti turvallisia tiloja,
- kannustavaa johtamista,
- ilmaisuun kannustavia materiaalisia ympäristöjä
- ja huolenpitoon ja yhteistyöhön perustuvaa ammatillista kulttuuria.

Kun nämä edellytykset täyttyvät, lapset kokevat demokratian syvästi omakseen.

Seuraava työkalu tarjoaa käytännön keinoja osallisuuden edistämiseen, painottaen tapoja, joilla kasvattajat voivat mukauttaa jokapäiväisiä käytäntöjä niin, että jokainen lapsi pystyy osallistumaan merkityksellisellä tavalla.

3. OSALLISUUS, SAAVUTETTAVUUS JA YHDENVERTAISUUS

Varmistetaan, että jokainen lapsi voi osallistua, kuulua joukkoon ja saada tunnustusta.

AELD perustuu osallistamiseen, sillä yksi sen kannatteleva ajatus on se, että lapset ilmaisevat itseään eri kielillä, rytmeillä ja aisteilla. Tämä työkalupakki auttaa kasvattajia suunnittelemaan demokraattisia ympäristöjä, joissa kaikilla lapsilla – riippumatta sukupuoli-identiteetistä, kielitaustasta, neurokirjosta, sensorisista tai emotionaalisista tarpeista – on useita tapoja osallistua. Osallisuus ei ole ”kiva lisä”, vaan tasa-arvon ja vuorovaikutteisuuden toteuttamista päivittäisessä arjessa.

Käytä tätä työkalua tukeaksesi kaikkia lapsia osallistumaan merkityksellisellä tavalla. Työkalun avulla voit mukauttaa toimintaa, osallistaa moninaisesti ja suunnitella strategioita, jotka vahvistavat erilaisten lasten kuulumista joukkoon.

OSALLISUUDEN KESKEISET PERIAATTEET AELDISSA

Jokainen lapsi löytää tien mukaan. Monimuotoinen ilmaisu (eleet, äänet, piirtäminen, rakentaminen, liike, hiljaisuus) tukee sitä, että yhtäkään lasta ei suljeta pois siksi, että hän ei osaa tai halua puhua..

Eroavuudet ovat vuorovaikutuksellista rikkautta. Kielen, kulttuurin, aistiprofiilin tai sukupuolen ilmaisun vaihtelut laajentavat ryhmän mielikuvitusta, eivät rajoita sitä.

Osallistuminen luodaan yhdessä. Aikuiset suunnittelevat tekemistä tukevia olosuhteita ja lapset muokkaavat osallistumista vastavuoroisen huolenpidon, kärsivällisyyden ja hyväksyvän katseen kautta.

Osallisuus koetaan ensin ja ymmärretään vasta sen jälkeen. Lapset aistivat turvallisuuden, yhteenkuuluvuuden ja tunnustuksen äänensävyä, asennosta, rytmistä, läheisyydestä ja materiaaleista – kauan ennen kuin he osaavat sanallistaa tällaisia tarpeita. sense safety, belonging, and recognition in tone, posture, rhythm, proximity, and materials — long before they verbalise these needs.

MONIMUOTOINEN SAAVUTETTAVUUS

AELD tukee osallistumista varmistamalla, että myös hiljaiset, monikieliset, sanattomat, ujut tai aistimotoristen kanavien kautta kommunikoivat lapset voivat osallistua täysimittaisesti.

Yksinkertaisia osallistavia käytäntöjä

- Kannusta osallistumaan eri tavoin: lapset voivat piirtää, rakentaa, siirtää, osoittaa, toimia, käyttää esineitä ja rytmiä.
- Käytä visuaalisia ankkureita: piktogrammeja, elekehoitteita, tarinaesineitä ja värikoodeja.
- Hyväksy myös sanattomat vastaukset.
- Anna mahdollisuus päättää itse etäisyydestä: lattialla, pöydässä, seisten, lähellä tai kaukana ryhmästä.
- Hyödynnä toistoja ja ennakoitavia rituaaleja, jotka tukevat mukavuutta ja ymmärrystä.

Apukysymyksiä pohdintaan

Kenelle osallistuminen on vaivatonta? Kuka osallistuu vain silloin, kun tila muuttuu? Kuka on läsnä mutta näkymätön?

SUKUPUOLISENSITIIVISET KÄYTÄNNÖT

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tilat voivat huomaamatta viestiä sukupuolinormeista. AELD tukee vapautta, kuulumista ja erilaisia identiteettejä vuorovaikutteisten, materiaalisten ja kielellisten käytäntöjen avulla.

Yksinkertaisia osallistavia käytäntöjä

- Osoita kaikki materiaalit kaikille lapsille: vältä ”tyttöjen aktiviteetteja” tai ”poikien tehtäviä”.
- Käytä mahdollisuuksien mukaan sukupuolineutraalia kieltä ("ystävät", "lapset", "kaikki").
- Kerro tarinoita, joissa on erilaisia perheitä, rooleja, kehoja ja identiteettejä.
- Tarkkaile ulkopuolelle sulkemisen kaavoja (esim. pojat hallitsevat tilaa, tytöt vetäytyvät).
- Normalisoi tunneilmaisua kaikille sukupuolille ("On ihan ok pahoittaa mielensä").

Apukysymyksiä pohdintaan

Kenen ilmaisuja, kiinnostuksen kohteita tai haavoittuvuuksia ohjaamme tiedostamattamme?

MONIKIELISET LAPSIRYHMÄT

Monikielisyys ei ole este vaan voimavara, joka rikastuttaa muuttuvaa vuoropuhelua.

Yksinkertaisia osallistavia käytäntöjä

- Käytä eleitä, kuvia, esineitä, rytmiä ja roolileikkejä ymmärtämisen tukena.
- Kehota lapsia käyttämään useita kieliä leikin, tarinan tai piirtämisen aikana.
- Opettele lasten kotikielten avainsanoja ja käytä niitä (tervehdykset, tunteet).
- Varmista, että monikielistä lasta ei käytetä tulkkina, vaan pareja muodostetaan luomaan merkityksiä.
- Käytä esineitä tai liikettä abstraktien ideoiden ankkuroimiseen.

Apukysymyksiä pohdintaan

Kenen kotikieli näkyy? Kuka on hiljainen mutta läsnä?

NEUROKIRJON HUOMIOINTI

AELD sopii luontevasti yhteen neurokirjoa tukevan opetuksen kanssa, koska toimintamalli arvostaa erilaisia aistimisen, käsittelyn ja ilmaisun tapoja.

Yksinkertaisia osallistavia käytäntöjä

- Tarjoa hiljaisia nurkkauksia, aistileluja ja liikuntataukoja.
- Anna lasten osallistua leikkimällä rinnakkain, tarkkailemalla tilannetta tai liittymällä mukaan myöhemmin.
- Pidä suulliset ohjeet lyhyinä ja yhdistä ne visuaalisiin elementteihin, rytmiin tai havainnollistukseen.
- Kunnioita lasten stimmausta, edestakaisin kävelyä tai muita itsesäätelykeinoja viestintänä.
- Tarjoa ennustettavia rituaaleja ja siirtymiä, joita tuetaan eleillä tai laululla.

Apukysymyksiä pohdintaan

Suosivatko odotuksemme yhtä aisti- tai viestintätyyliä toisten sijaan?

SENSORISET JA EMOTIONAALISET TARPEET

Lapset osallistuvat kokonaisvaltaisemmin, kun heillä on kehollisesti säädelty ja turvallinen olo.

Yksinkertaisia osallistavia käytäntöjä

- Tarjoa useita istuinvaihtoehtoja (tyynyt, jakkarat, lattiamatot).
- Vähennä aistilylikuormitusta (ääni, visuaalinen epäjärjestys, voimakas valaistus).
- Salli liikkuminen kuuntelun aikana (keinuttelu, piirtely, hääriminen, nojailu).
- Normalisoi taukojen pitäminen, tilan ottaminen tai poistuminen, kun tunteet kuohuvat.
- Rakenna kulttuuria, jossa tunteet nimetään, hyväksytään ja kohdataan lempeästi.

Apukysymyksiä pohdintaan

Mitkä aisti- tai tunnetilat auttoivat tai haittasivat osallistumista tänään?

SOSIAALISEN OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN JA ULKOPUOLELLE JÄTTÄMISEN EHKÄISEMINEN

Demokratia romahtaa, kun ulkopuolelle jättäminen normalisoidaan. Siksi on tärkeää tarkkailla varhaisia merkkejä ulkopuolelle jättämisestä (keitä keskeytetään, jätetään huomiotta tai matkitaan). AELD ehkäisee tätä luomalla ilmapiirin, jossa yhteenkuuluvuus, keskinäinen huolenpito ja lempeä katse vallitsevat.

Yksinkertaisia osallistavia käytäntöjä

- Käytä mieluummin yhteistoiminnallisia kuin kilpailullisia tehtäviä.
- Opeta ja mallinna vastavuoroista, hyväksyvää katsetta.
- Hidasta konfliktien ratkaisemista: anna lasten ensin kertoa oman näkemyksensä ja auta heitä säätelämään tunteitaan.
- Kiinnitä huomiota pieniin ulkopuolelle jättämisen merkkeihin: huomiotta jättäminen, tilan vieminen, esineiden kieltäminen, silmien pyörittely.
- Juhlista leikkittylien, kehojen, rytmien ja kiinnostuksen kohteiden eroja.

Apukysymyksiä pohdintaan

Kuka keskeytetään? Ketä matkitaan? Kuka jää huomiotta? Miksi?

PÄIVITTÄISEN OSALLISUUDEN MIKROHARJOITUKSIA (1–3 MIN.)

- ”Näytä tunteesi värein tai elein.” (sanaton tapa osallistua)
- ”Valitse oma tapa osallistua: piirrä, liiku, katso tai puhu.”
- ”Tehkääpä kaikki tilaa vielä yhdelle.” (kehollinen osallisuuden ele)
- ”Miten joku muu on tänään auttanut ryhmää?”
- ”Toistetaan tämä hetki lempeämmin.” (opettaa näkökulman ottamista)
- ”Kiitos, että kerroit meille juuri niin kuin sinulle sopii.”

Nämä mikroharjoitukset edistävät osallistavaa ilmapiiriä häiritsemättä päivän luontaista kulkua.

YHTEENVETO

AELDissä osallisuus ei ole demokratiasta erillistä toimintaa, vaan itse demokratiaa.

Monimuotoisten avausten, aistitarpeet huomioivien ympäristöjen, vastavuoroisen huolenpidon ja erilaisuuden huomioimisen kautta lapset kokevat:

- tasa-arvoista osallistumista,
- tunnustusta,
- joukkoon kuulumista,
- turvallisuutta,
- toimijuutta,
- miten jokaisella on paikkansa yhteisessä maailmassa.

Seuraava työkalu siirtää huomion käytännön toimintatapoihin ja tarjoaa ehdotuksia tilanteiden aloitukseen, refleктоivia harjoituksia sekä mikroharjoituksia, joilla AELDiä voidaan toteuttaa arjen keskellä.

4. ARJEN TOIMINTOJA JA MIKROHARJOITUKSIA

Miten kutsua lapsia mukaan demokratiaa edistävään esteettiseen ja keholliseen oppimiseen.

AELD näkyy lapsille arjen käytännöissä, huolellisesti suunnitelluissa harjoitusten tai tilanteiden avauksissa ja rytmeissä, jotka kannustavat osallistumaan, kuvittelemaan ja luomaan ihmisten välisiä yhteyksiä. Näitä työkaluja voidaan käyttää joustavasti joko itsenäisinä kokonaisuuksina, osana temaattista hanketta tai osana olemassa olevaa opetussuunnitelmaa. Työkalut eivät ole erillinen ohjelma, vaan ne tarjoavat polkuja, joita kasvattajat voivat mukauttaa omiin ryhmiinsä, konteksteihinsa, ajoituksiinsa ja pedagogisiin perinteisiinsä.

Seuraavat työkalut tarjoavat konkreettisia ideoita arjen käytäntöihin: nopeita tai pieniä harjoituksia, syventymistä vaativia harjoituksia, rituaaleja tai tapoja suunnitella AELD-oppitunteja.

HUOMIOITAVAA ALAKOULUIKÄISTEN KEHITYSVAIHEESTA (6–10-VUOTIAAT)

Alakoulussa nuorempien (6–7-vuotiaiden) ja vanhempien (8–10-vuotiaiden) lasten kehityserot vaikuttavat siihen, miten demokraattisia käytäntöjä toteutetaan.

Nuoremmat lapset hyötyvät hyvin konkreettisista, rytmisistä ja aisteihin perustuvista harjoituksista, kun taas vanhemmat lapset voivat osallistua yhä enemmän symboliseen päättelyyn, yhteistoiminnalliseen ongelmanratkaisuun ja reflektiiviseen vuoropuheluun.

Tässä oppaassa ehdotettujen käytäntöjen mittakaavaa, tahtia ja autonomiaa voidaan mukauttaa näiden muutosten mukaan. Pienillä muutoksilla – kuten antamalla vanhemmille lapsille enemmän sananvaltaa suunnittelussa tai kannustamalla nuorempia tutustumaan aiheeseen materiaalien kautta – demokratiaa edistävä oppiminen pysyy kunkin kehitysvaiheen mukaisena.

MITEN NÄITÄ TYÖKALUJA KÄYTETÄÄN?

Valitse vaihtoehto kontekstisi mukaan:

Lyhyet toiminnalliset harjoitukset

Pienet rituaalit (10–15 minuuttia), joilla demokratiaaju saadaan osaksi arkea huolenpidon, huomion ja vuorottelun avulla.

Pidemmät käytännön harjoitukset

Pidemmät keholliset/taiteelliset matkat (30–60+ minuuttia), joissa painotetaan luomista, neuvottelemista, ongelmanratkaisua tai yhdessä huolehtimista.

Arjen AELD: mikroharjoitukset

Pienet hetket (1–3 minuuttia), jotka muuttavat luokkahuoneen kulttuuria: huomaamisen, hiljaisuuden, jaetun vastuun tai pohdinnan eleet.

LYHYET TOIMINNALLISET HARJOITUKSET (10–15 MIN.)

Harjoitus	Tavoiteltava arvo	Painopiste	Toiminnan tapa
Tunnepiiri esineiden kanssa	Responsiivisuus ja huolenpito	Tarkkaavaisuus ja eettinen kannattelu	Ele ja ääni
Minineuvonpito ja symboliset palkkiot	Osallistuminen ja yhteistoimijuus	Relationaalisuus ja yhteistäminen	Vuoropuhelu ja päätöksen teko
Äänitarinallinen piirtäminen	Vapaus ja toimijuus	Mielikuvitus ja kehollisuus	Piirustaminen ja ääni

Lyhyitä toiminnallisia harjoituksia ovat tunnepiiri esineiden kanssa (responsiivisuus ja huolenpito), minineuvonpito ja symboliset palkkiot (osallistuminen ja yhteistoimijuus) ja äänitarinallinen piirtäminen (vapaus ja ääni).

ESIMERKKI

Kesto: 10–15 minuuttia

Harjoitus: Lapset piirtävät samalla kun kuuntelevat lyhyttä tarinaa, joka kerrotaan äänien avulla (ei sanoja). Sen jälkeen he ”kääntävät” piirroksensa eleiksi.

Merkitys demokratian kannalta:

- Jokainen lapsi ilmaisee itseään eri tavalla (kehollinen tasa-arvo)
- Lapset tulkitsevat merkityksiä yhdessä → jaettu toimijuus

Apukysymyksiä kasvattajan pohdintaan:

Mitä lasten tulkitsemaa tarinaa en osannut odottaa? Voinko valita heidän versionsa omani sijasta?

PIDEMMÄT KÄYTÄNNÖN HARJOITUKSET (30–60+ MIN.)

Harjoitus	Tavoiteltava arvo	Painopiste	Toiminnan tapa
Kollektiivisen maailman rakentaminen	Osallistuminen + solidaarisuus	Mielikuvitus + yhteistäminen	Teatteri/draama + rakentaminen
Oikeudenmukaisuus liikkeessä	Tasa-arvo + yhdenvertaisuus	Kehollisuus + eettinen kannattelu	Tanssi + neuvottelu
Yhteisötaide ”Me välitämme”	Solidaarisuus + huolenpito	Vuorovaikutus + responsiivisuus	Taide + vastuunkanto

Pidempiä käytännön harjoituksia ovat kollektiivisen maailman rakentaminen (osallistuminen ja solidaarisuus), oikeudenmukaisuus liikkeessä (tasa-arvo ja yhdenvertaisuus) sekä yhteisötaide ”Me välitämme” (solidaarisuus ja huolenpito).

ESIMERKKI REFLEKTOIVASTA HARJOITUKSESTA: KOLLEKTIIVISEN MAAILMAN RAKENTAMINEN (MIELIKUVITUSKAUPUNKI/LUONTO)

Kesto: 45–90 minuuttia

Harjoitus: Lapset rakentavat mielikuvituspaikan kierrätysmateriaaleista ja neuvottelevat sitten säännöistä, huolenpitorooleista ja yhteistä resursseista.

Merkitys demokratian kannalta:

- säännöt luodaan yhdessä ja niitä voidaan muuttaa
- huolenpitotehtävät kiertävät → vastuu jaetaan
- mielikuvitus on poliittinen mahdollisuus, koska sen avulla lapset voivat harjoitella erilaisia yhdessä elämisen tapoja.

Apukysymyksiä kasvattajan pohdintaan:

Milloin voin astua sivuun, jotta lapset voivat neuvotella ilman minua? Mitä tapahtuu, jos en ratkaise konfliktia?

DEMOKRAATTISTA ILMAPIIRIÄ RAKENTAVAT RUTIINIT

Toistuvat rituaalit, jotka jäsentävät arkea ja tukevat osallisuutta

Avauspiiri

- tervehdysrituaali
- elein tehtävä kuulumiskierros
- tilaa, jotta jokainen lapsi voi tuoda ”oman hetken” piiriin
- yhteisen tavoitteen asettaminen (”Millaisia haluamme olla tänään ryhmänä?”)

Loppupohdinta

Kysy:

- ”Mitä huomasimme tänään?”
- ”Kenen idea muutti suuntaamme?”
- ”Mikä auttoi meitä tuntemaan yhteenkuuluvuutta?”

Roolien vuorottelu

Roolit, kuten ”materiaalivastaava”, ”piirin avaaja”, ”tarinankertoja”, ”avustaja” tai ”rauhan tuoja”. Roolit vaihtuvat säännöllisesti, esimerkiksi viikoittain, eivät palkintoina.

Konfliktin ääreen pysähtyminen

Ritualisoitu tauko:

”Nyt pysähdytään. Hengittäkää. Huomioikaa.”

Sitten lapset ilmaisevat konfliktin eleillä, piirroksilla tai sanoilla.

Ratkaisut syntyvät yhteistyössä.

MALLIPOHJA: AELD-TUOKION SUUNNITTELU

Vaihe 1 – Valitse painopiste tai tavoiteltava arvo

Oikeudenmukaisuus, yhteenkuuluvuus, tunteet, mielikuvitus, yhteistyö, tilan jakaminen.

Vaihe 2 – Valitse toimintatavat

Piirtäminen, liikkuminen, rakentaminen, tarinankerronta, esineet, ääni.

Vaihe 3 – Mieti mahdollisuuksia, älä liian tarkkoja ohjeita

- ”Miten me voisimme...?”
- ”Mitä tästä voisi tulla?”
- ”Mitä huomaatte?”

Vaihe 4 – Huomioi mitä tapahtuu ja toimi sen mukaan

Jos lapset vaihtavat suuntaa → seuraa heitä.

Jos rytmi hidastuu → hidasta.

Jos tunteet nousevat pintaan → pysähdy ja kannattele tilaa.

Vaihe 5 – Lopeta pohdintaan

Käytä eleitä tai vaikka värejä, kysy: ”Mikä auttoi meitä tänään?”

ARJEN AELD: MIKROHARJOITUKSET (1–3 MINUUTTIA)

Huom: Näiden toimintojen ladattavat mallipohjat löytyvät tämän tukimateriaalin lopusta.

Mikroharjoitus	Tavoiteltava arvo	Painopiste
Eleiden huomaaminen ("Näin, kun autoit...")	Responsiivisuus	Tarkkaavaisuus
Yhteinen hengitystauko	Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus (jaettu tahti)	Ajallinen oikeudenmukaisuus
Sanaton äänestys (kehollinen toetus)	Osallistuminen	Kehollisuus
Ystävyyskivet/purkki	Solidaarisuus	Eettinen kannattelu

Arjen mikroharjoituksia ovat eleiden huomaaminen, yhteiset hengitystauot, sanaton äänestäminen keholla ja ystävyyskivet tai -purkit, jotka yhdistävät demokraattiset arvot lyhyisiin kehollisiin rutiineihin.

ESIMERKKI MIKROHARJOITUKSESTA: YHTEINEN HENGITYSTAUKO

Kesto: 60–90 sekuntia

Merkitys demokratian kannalta:

Tahti on tasa-arvoa: jokainen lapsi saa tilaa tulla mukaan.

Apukysymyksiä kasvattajan pohdintaan:

Kenen rytmiä minä seuraan?

ARJEN AELD: TOIMINTAKORTIT

Käyttötarkoitus

Lyhyitä, kehollisia harjoituksia, jotka voidaan liittää osaksi päivittäisiä rutiineja. Niitä ei ole tarkoitettu aikatauluttaa oppitunneiksi.

Työkaluja (esimerkkejä)

Kortti	Harjoitus	Tavoiteltava arvo
Tarinanrakentajat	Yhteisen kertomuksen rakentaminen	Mielikuvitus + yhteistyö
Valintakortit	Äänestä + neuvottele valinnoista	Osallistuminen + jaettu toimijuus
Tunnepiiri	Nimeä tunteet sanoilla, eleillä tai piirtämällä	Responsiivisuus ja huolenpito
Tunnekortit	Tutki tunteita luovasti	Ilmaisu + kuuntelu
Ystävällisten tekojen kortit	Pieni välittävä teko + pohdinta	Solidaarisuus + vastuu

Toimintakortteja: Tarinanrakentajat, Valintakortit, Tunnepiirikortit, Tunnekortit ja Ystävällisten tekojen kortit – jokainen näistä voi olla avaus tietynlaiseen osallistumiseen ja huolenpitoon.

Apukysymyksiä kasvattajan pohdintaan:

Voinko valita kortit lasten tunnelman perusteella, en vain oman suunnitelmani mukaan? Voinko antaa harjoituksen syntyä siitä, mitä lapset tuovat mukanaan?

TAULUKKO: HARJOITUSTEN LIITTÄMINEN AELDIN PERIAATTEISIIN

Harjoitus	Vallan jakaminen	Muutosta tuottava vuoropuhelu	Kokonaisvaltainen oppiminen	Relatio-naalinen hyvinvointi
Tarina- ja esinepiiri	✓	✓	✓	✓
Tunnekartta	✓	✓	✓	✓
Keskuksen rakentaminen		(sanaton)	✓	✓
Demokraattinen liike	✓		✓	✓
Yhteinen ongelma, yhteiset ratkaisut	✓	✓	✓	✓
Konfliktin ääreen pysähtyminen	✓	✓	✓	✓

Taulukossa esimerkkiharjoitukset (esim. tarina- ja esinepiiri, tunnekartta, demokraattinen liike, jaetut ongelmat – jaetut ratkaisut, konfliktitauko) liitetään AELDin neljään demokraattiseen periaatteeseen: vallan jakaminen, muutosta tuottava vuoropuhelu, holistinen oppiminen ja relationaalinen hyvinvointi.

YHTEENVETO

Nämä työkalut tarjoavat useita tapoja lähestyä AELDiä:

- ympäristöä muovaavat mikroharjoitukset
- lyhyet mielikuvitusta kehittävät harjoitukset
- pidemmät harjoitukset näkökulman ottamiseen ja yhteistyöhön
- rituaalit demokraattisen rytmin löytämiseen
- suunnittelumallit.

Yhdessä ne auttavat kasvattajia luomaan päivittäisiä kokemuksia, joissa lapset harjoittelevat toimijuutta, tarkkaavaisuutta, empatiaa, luovuutta ja huolenpitoa. Nämä ovat kaikki demokratiataajun ytimessä.

Seuraava työkalu laajentaa demokraattisia harjoituksia luokkahuoneen ulkopuolelle. Näiden kautta perheitä ja ystäviä on mahdollista osallistaa demokratiakasvatuksen kumppaneiksi.

5. PERHEET JA YHTEISÖT

Demokratia kasvaa, kun oppiminen ulottuu luokkahuoneen ulkopuolelle.

AELDissä huomioidaan, että lasten demokraattiseen kasvuun vaikuttavat syvästi erilaiset suhteet kotona, koulussa ja yhteisössä. Kun perheillä, kasvattajilla ja yhteisön jäsenillä on samat huomaavaisuuden, huolenpidon, uteliaisuuden ja kunnioituksen arvot ja toimintatavat, lapset kokevat demokratian johdonmukaisena elämäntapana, eivät irrallisena kouluhankkeena. Tämä työkalu tarjoaa yksinkertaisia ja helppokäyttöisiä tapoja kutsua perheet mukaan, rakentaa luottamusta ja luoda yhteisiä oppimiskokemuksia, jotka laajentavat demokratiaa edistäviä esteettisiä ja kehollisia käytäntöjä kontekstista toiseen.

Käytä tätä työkalua suunnitellessasi, miten kutsut perheet ja yhteisön jäsenet mukaan ja miten viestit ja teet yhteistyötä heidän kanssaan. Työkalu tukee kulttuurisensitiivisiä ja monimuotoisia lähestymistapoja yhteyden luomiseen.

PERHEIDEN JA YHTEISÖJEN OSALLISTAMISEN PERIAATTEET AELDISSÄ

Kumppanuutta, ei toiminnan jalkauttamista: Perheet eivät ole tiedon vastaanottajia, vaan mukana laatimassa oppimisympäristöä.

Vastavuoroisuutta, ei yksisuuntaisuutta: Perheet tuovat mukanaan kulttuuritietoa, tarinoita, kieliä ja tapoja tarkastella maailmaa. Kasvattajat tuovat mukanaan pedagogista ja relationaalista asiantuntemusta. Molemmat ovat tärkeitä.

Saavutettavuutta ja monimuotoisuutta: Viesti tarvittaessa yksinkertaisella kielellä, elein ja visuaalisin keinoin sekä useilla kielillä, jotta erilaiset perheet kokevat olonsa tervetulleiksi.

Erilaisuuden kunnioittamista: Perheillä on erilaisia uskomuksia, tapoja, kulttuurikäytäntöjä ja emotionaalisia tyynejä. AELD näkee tämän monimuotoisuuden demokratiaa edistävän mielikuvituksen voimavarana

Jaettua vastuuta relationaalisesta hyvinvoinnista: Kaikki ovat mukana luomassa ilmapiiriä, jossa lapset tuntevat olonsa turvalliseksi, huomioiduksi ja tuetuksi. Tämä ei ole vain kasvattajien vastuulla.

PERHEET MUKAAN AELDIIN

Nämä vaivattomat mutta tehokkaat käytännöt vahvistavat luottamusta ja viestintää.

Ystävälliset avaukset

- Lyhyet videot tai valokuvat, joilla dokumentoidaan lasten oppimista (ei arviointia vaan yhteyden luomista varten).
- Ilmoitustauluille kootut lasten piirrokset tai eleet tutkittavasta aiheesta
- Monikieliset tervehdykset ulko-ovella.

Yksinkertaiset yhteiset rituaalit

- ”Tarina kotoa” -viikko: perheet lähettävät tarinaan liittyvän esineen, laulun, reseptin tai kertomuksen; lapset tulkitsevat niitä uudelleen piirtämällä, liikkumalla tai leikkimällä.
- ”Perjantain tunnekartta”: perheet lisäävät pienen merkinnän tai symbolin siitä, millainen heidän lapsensa viikko on ollut.

Avoimet ovet

- Lyhyet, epäviralliset kutsut: ”Tule mukaan aamunavauspiiriin ensimmäiseksi 10 minuutiksi” tai ”Auta meitä tarinanurkkauksen rakentamisessa”.
- Perheiltä ei odoteta taitoja, vain läsnäoloa.

AELDin kaiut koulusta kotiin

Esteettisiä ja kehollisia käytäntöjä jatketaan luontevasti kotona, esim:

- tarinoiden kertominen aterioilla
- päivän piirroshetket
- ”hymiöiden” ilmaisu eleillä
- yhteinen hyväksyvän katseen hetki

TUEKSI VIESTINTÄÄN PERHEIDEN KANSSA

Käytä monimuotoista viestintää

- visuaaliset uutiskirjeet (valokuvia, symboleita, vähän tekstiä).
- lyhyet ääniviestit
- eleihin perustuvat tai värikoodatut päivitykset
- käännökset tai avainsanat kotikielillä

Keskity merkitykseen, älä suoriutumiseen

Kerro prosessista, älä ainoastaan esittele viimeisteltyjä tuotoksia:

- Miten luokka toimi yhdessä?
- Mitä lapset huomasivat?
- Miten konflikteista selvittiin?

Korosta vuorovaikutteista oppimista

Perheille on tärkeää ymmärtää, miten:

- lapset oppivat tekemään yhteistyötä
- lapset ilmaisevat tunteita
- lapset vuorovaikuttavat vertaistensa kanssa
- lasten toimijuus lisääntyy.

Tämä syventää luottamusta ja yhteistä päämäärää.

PERHEET KULTTUURIKUMPPANEINA

AELD kannustaa perheitä osallistumaan omilla kulttuurisilla, kielellisillä ja luovia resursseillaan.

Yksinkertaisia tapoja perheiden osallistamiseen

- Perhe tuo kotoa esineen → ryhmä rakentaa sen ympärille yhteisen tarinan.
- Vanhemmat jakavat tuutulaulun, liikuntaleikin tai juhlapyhän perinteen → lapset tulkitsevat sen taiteellisesti uudelleen.
- Perheet tuovat materiaaleja (kankaita, luonnonesineitä, valokuvia) → niitä käytetään toiminnassa.

Keskeinen lähestymistapa:

Kutsu perheet mukaan tavalla, joka kunnioittaa heidän aikaansa, rytmiään ja mukavuuttaan – älä painosta heitä osallistumaan.

YHTEISÖKUMPPANIT

Paikalliset kirjastot, kulttuurikeskukset, taiteilijat, puistot, museot ja kaupunkitilat rikastuttavat AELDIN konteksteja.

Esimerkkejä yhteisöyhteistyöstä

- Kävelyretkellä paikallisella torilla tarkkaillaan muotoja, tekstuureja ja ääniä → lapset tekevät näistä kartan koululle palattuaan.
- Paikallinen liikuntaseura tai kulttuuritoimija ohjaa liikunta- tai piirustustuokiota.
- Museo tarjoaa lapsiystävällisiä materiaaleja yhteisiin installaatioihin.
- Yhteisöpuutarhoista tulee demokraattisen osallistumisen tiloja (suunnittelu, hoito, yhdessä kehittäminen).

Tärkeää on, että vuorovaikutteisuus on jatkuvaa, ei vain kertaluonteinen tapahtuma.

OSALLISUUSNÄKÖKOHDAT PERHE- JA YHTEISÖTYÖSSÄ

Huomioi jokainen perhe

- Käytä tuomitsematonta kieltä.
- Vältä oletuksia sukupuolirooleista, perherakenteista tai kulttuurisista käytännöistä.
- Tarjoa joustavia tapoja osallistua: verkossa, kirjallisesti, henkilökohtaisesti tai lasten kautta.

Poista esteitä

- Tarjoa mahdollisuuksien mukaan lastenhoitoa tapahtumien aikana.
- Järjestä kokoontumisia vaihteleviin aikoihin.
- Käytä myös visuaalista viestintää, joka tukee monikielisiä perheitä.

Kunnioita erilaisia mukavuustasoja

Jotkut perheet arvostavat yksityisyyttä, toiset taas nauttivat osallistumisesta. AELD kunnioittaa kumpiakkin.

POHDINTAKYSYMYKSIÄ KASVATTAJILLE JA JOHTAJILLE

- Miten osoitamme perheille, että heidän tietämisen tapojaan arvostetaan täällä?
- Mitkä perheet ovat läsnä, ja mitkä eivät? Miksi?
- Miten voimme mallintaa vastavuoroista hyväksyntää suhteissamme perheiden kanssa?
- Miten kerromme lasten oppimisesta tavoilla, jotka korostavat prosessia ja vuorovaikutteista kasvua?
- Miten yhteisökumppanit edistävät yhteistä mielikuvitustamme?

YHTEENVETO

Perheiden ja yhteisöjen kanssa työskentely ei ole AELDissä ”kiva lisä”, vaan osa demokratiaa.

Kun suhteet ulottuvat kotiin, kouluun ja yhteisöön:

- lapset kokevat huolenpidon jatkuvuutta
- moninaiset kulttuurimaailmat rikastuttavat luokkahuonetta
- perheet tuntevat olonsa huomioiduiksi ja sitoutuneiksi
- kasvattajat saavat mielekästä tietoa lasten elämästä
- demokratiantaju laajenee koulun seinien ulkopuolelle.

Lapset oppivat, että demokratiaa luodaan yhdessä: perheissä, luokkahuoneissa ja yhteisöissä.

Seuraava työkalu keskittyy siirtymiin ja jatkuvuuteen ja tukee lapsia, perheitä sekä kasvattajia, kun demokraattiset suhteet ulottuvat eri ympäristöihin.

6. MALLIPOHJAT JA TYÖKALUT

Yksinkertaisia työkaluja AELDin suunnitteluun, havainnointiin, dokumentointiin ja reflektointiin.

Nämä mallipohjat auttavat kasvattajia suunnittelemaan AELD-kokemuksia, havainnoimaan lasten demokratiataajua ja pohtimaan sitä yksilöllisesti tai tiiminä.

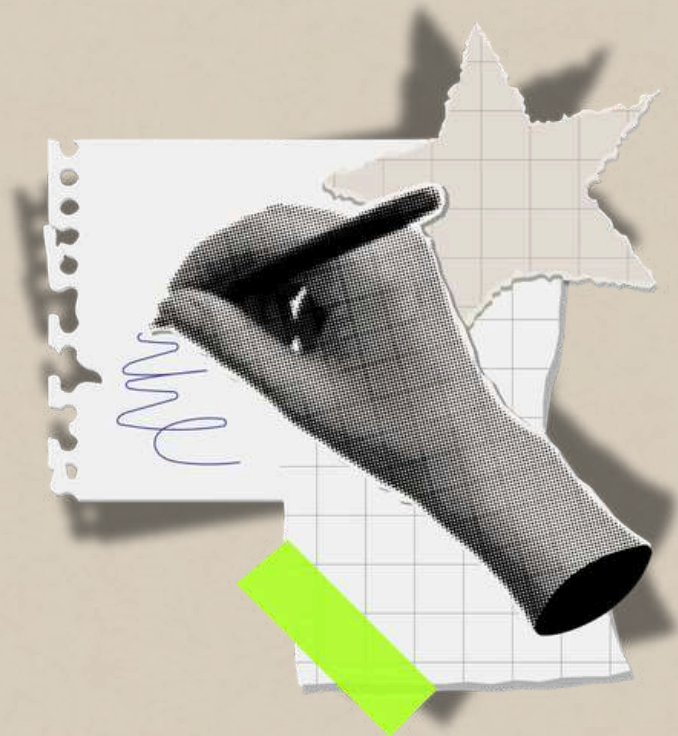
Pohjat ovat tarkoituksella lyhyitä, avoimia ja joustavia.

Käytä niitä viikoittain, satunnaisesti tai yhteistyöpalavereissa – mikä tahansa sopii parhaiten työskentelytapoihisi.

Käytä tätä työkalua, kun suunnittelet, dokumentoit tai pohdit käytäntöjä tai kun tuet koko kouluyhteisön yhteistä toteutusta ja ammatillista oppimista.

KASVATTAJAN SUUNNITTELUKYÖKÄLUT

1. Käyttötarkoitus

Mitä demokraattista kokemusta haluan tukea tänään?

- Joukkoon kuuluminen
- Oikeudenmukaisuus
- Yhteistyö
- Ilmaisu
- Näkökulman ottaminen
- Konfliktien ratkaiseminen
- Tunnetietoisuus
- Muu: _____

2. Tarjoamani ilmaisumuodot

- Piirtäminen
- Liike
- Rakentaminen
- Tarina
- Esineet
- Ääni
- Leikki
- Hiljaisuus/pohdinta
- Valinta usean muodon välillä

3. Kehotteita (ei ohjeita)

Avoimet kysymykset tai kehotukset:

- ”Mitä huomaatte?”
- ”Mitä tästä voisi tulla?”
- ”Näytä se omalla tavallasi.”
- ”Mihin ideasi haluaa mennä seuraavaksi?”

4. Ympäristön järjestäminen

- Materiaaleja saatavilla
- Tilaa liikkumiselle
- Rauhallinen alue
- Inklusiiviset vaihtoehdot (kommunikointi elein, visuaaliset välineet, aistilelut)

5. Miten ennakkoin tarvetta hidastaa tai laajentaa toimintaa

6. Päätös / refelktio/ pohdinta

Valitse yksi:

- Eleillä reflektointi
- Värin valinta
- ”Mikä auttoi meitä tänään?”
- Kehupiiri

Tämä on täytettävä mallipohja. Voit tulostaa sen tai täyttää sen digitaalisesti.

JOUSTAVAN OPPIMISJÄRJESTYKSEN SUUNNITTELUALUSTA

Käytä tätä alustaa seurataksesi, miten oppimistoiminnot kehittyvät ja mukautuvat lasten kiinnostusten, tarpeiden ja osallistumisen mukaan. Kussakin osiossa kasvattajia kehoitetaan dokumentoimaan sekä suunniteltu kulku että yhdessä luodut tai esiin nousevat suunnat.

Teema tai ohjaava kysymys:

Ikäryhmä: _____

Kesto: _____ päivää / viikkoa

NOPEAN DOKUMENTOINNIN MALLIPOHJA (1 MINUUTTI)

Demokraattisten hetkien tallentamiseen ilman pitkiä muistiinpanoja.

Osallistuva ryhmä/lapsi/lapset::

Mitä tapahtui?

Pieni tarina, ele tai hetki:

Mitä demokratiataajuun liittyviä ominaisuuksia havaitsit?

- Oikeudenmukaisuus
- Empatia
- Tilan ottaminen / tilan antaminen
- Huolenpito
- Toimijuus
- Yhteistyö
- Näkökulman ottaminen
- Tunnetietoisuus

Mikä mahdollisti tämän?

- Ympäristö
- Kannustus
- Lapsen idea
- Kasvattajan asemoituminen
- Ryhmädynamiikka

Mikä voisi olla seuraava askel?

Tämä on täytettävä mallipohja. Voit tulostaa sen tai täyttää sen digitaalisesti.

HAVAINNOINTI- JA REFLEKTOINTITYÖKALUT

Tarkistuslista hienovaraisen käyttäytymisen havaitsemiseen.

Lapset osoittavat demokratiatajua, kun he...

Joukkoon kuuluminen ja huolenpito

- tarjoavat apua spontaanisti
- tekevät kaverille tilaa
- kutsuvat muut mukaan leikkiin
- lohduttavat jotakuta, joka on pahoittanut mielensä

Oikeudenmukaisuus ja osallisuus

- huomaavat ulkopuolelle sulkemisen ("Tuo ei ole reilua")
- neuvottelevat vuoroista
- ehdottavat tapoja ottaa muut mukaan

Näkökulman ottaminen

- kuvittelevat, miltä hahmosta tuntuu
- ymmärtävät toisen lapsen näkökulman
- tulkitsevat konfliktitilanteen tarinan tai leikin avulla

Responsiivisuus ja toimijuus

- lähtevät mukaan kaverin ideaan
- mukauttavat käyttäytymistään ryhmän tarpeiden mukaan
- aloittavat leikin tai tarinan, johon muut lähtevät mukaan

Ilmaisu ja monimuotoisuus

- ilmaisevat itseään eleillä, piirroksilla, liikkeellä
- valitsevat oman osallistumistapansa
- esittävät monimutkaisia ajatuksia sanattomasti

Tämä työkalu auttaa kasvattajia huomaamaan kasvun ilman lasten pisteytystä tai arviointia.

Tämä on täytettävä mallipohja. Voit tulostaa sen tai täyttää sen digitaalisesti.

1. Mitkä demokratiaa edistävät hetket painuivat mieleen tällä viikolla?

2. Mikä vaikutti niiden toteutumiseen?

- Ympäristö
- Asenteet
- Kannustus
- Ajoitus
- Yhteistyö
- Perheen osallistuminen

3. Missä kohtasimme haasteita?

- Ulkopuolelle jättäminen
- Liian hallitsevat äänet
- Tunteiden säätelyn häiriöt
- Sitoutumisen puute
- Hämmennys tai turhautuminen

Muistiinpanoja:

4. Mitä voisimme tehdä toisin ensi viikolla?

5. Mistä haluamme oppia lisää ryhmänä?

Tämä on täytettävä mallipohja. Voit tulostaa sen tai täyttää sen digitaalisesti.

REFLEKTOINTIKORTIT PÄIVITTÄISEEN KÄYTTÖÖN

Tulosta ja leikkaa nämä kortit. Jokaisessa kortissa on yksi pohdintatehtävä.

Kortti 1 – Hyväksyvä katse

Mitä voin tänään katsoa lempeämmin – lasta, tapahtumaa vai itseäni?

Kortti 2 – Seuraa lasta

Mitä syntyy, jos annan lapsen idean ohjata suunnitelmaamme?

Kortti 3 – Monia tapoja mukaan

Kuka tarvitsee tänään toisenlaisen reitin päästäkseen mukaan?

Kortti 4 – Hidasta tahtia

Missä hidastaminen voi antaa tilaa jollekin merkitykselliselle?

Tulosta ja leikkaa nämä kortit. Jokaisessa kortissa on yksi pohdintatehtävä.

Kortti 5 – Huomaa hiljaiset äänet

Kuka viestii huomaamattomasti eleellä, asennolla tai katseella?

Kortti 6 – Tunteiden kunnioittaminen

Miten validoin tunteet ennen kuin vaadin selityksiä?

Kortti 7 – Vastavuoroisuus

Miten kannustan lapsia harjoittelemaan hyväksyvää katsetta toistensa kanssa?

Kortti 8 – Paluu

Mitä voimme palata katsomaan tänään uusin silmin?

Nämä kortit vahvistavat kasvattajan toimintamallia pienillä päivittäisillä muistutuksilla.

REFLEKTIIVISTEN KÄYTÄNTÖJEN TYÖKALUT

Käyttötarkoitus

Tukee opettajien refleksiivisyyttä ja yhdessä oppimista, jolloin demokratiaa edistävä kasvu näkyy paitsi lapsissa myös opettajissa.

Työkalu	Mitä se tukee
Reflektiiviset harjoituskortit	Kehotteita reflektointiin
Joustavan oppimisjärjestyksen suunnittelualusta	Mukautuva suunnittelu
Ohjatun ymmärtämisen kortit	Kuuntelu kysymyksiä esittämällä
Yhteisen dokumentoinnin mallit	Oppimisen yhteinen tulkinta

Reflektiivisen käytännön työkalupakki sisältää harjoittelukortteja, joustavan järjestyksen suunnittelualustan, ohjatun ymmärtämisen kortit ja yhteisen dokumentoinnin malleja, jotka tukevat opettajien reflektointia ja yhdessä oppimista.

Kasvattajan asemoituminen

Reflektointi on jaettava, ei yksityistä. Opettajat oppivat demokratiaa dokumentoimalla, ihmettelemällä ja yhdessä kyseenalaistamalla.

Käyttötapa

- Käytä viikoittaisessa suunnittelussa tai vertaistapaamisissa.
- Pidä kortit helposti saatavilla, henkilöstön suunnittelutiloissa, opettajanhuoneessa tai vastaavassa.
- Käytä yhteisdokumentointia osoituksena demokratiaa edistävästä käytännöstä, ei suoriutumuksesta.

Kasvattajan päiväkirja

A Kaksisarakeinen päiväkirjapohja:

Havainto → Tulkinta.

Kannustaa huomaamaan pienet demokratiaa edistävät hetket (jakaminen, odottaminen, auttaminen).

Keskusteluseinä

Yhteinen taulu, johon lapset ja kasvattajat voivat kiinnittää piirroksia tai muistiinpanoja esimerkiksi siitä, ”mikä muuttui tänään”.

Itse- ja vertaisarviointikortit

Yksinkertaiset kuviot, jotka kuvaavat AELDin herkkyyksiä. Kortteja käytetään vertais-havainnointiin tai lasten palautteen keräämiseen (esim. ”Kuuntelimme me? Otimme kaikki mukaan?”).

Reflektiojuliste (lapsille suunnattu)

Visuaalinen kaavio: = ”Tunsin kuuluvani joukkoon”; = ”Tunsin oloni ulkopuoliseksi”; = ”Autoin jotakuta”.

Lapset kiinnittävät tarroja tai piirroksia viikoittain.

Tässä oppaassa on kolme mukautettavaa ja tulostettavaa tehtävää, joiden avulla varhaiskasvattajat ja alakoulun opettajat voivat pohtia käytäntöjään, dokumentoida merkityksellisiä oppimishetkiä ja käydä ammatillista vuoropuhelua. Nämä työkalut edistävät demokraattista, arvoihin perustuvaa opetusta yhteisen havainnoinnin, yhteisen tutkimisen ja kriittisen pohdinnan avulla.

Huomioitavaa käytöstä

- Nämä tehtävät voidaan tehdä yksin, pareittain tai ryhmänä.
- Ne toimivat parhaiten, kun ne integroidaan nykyisiin suunnittelu- tai tarkastelurutiineihin.
- Lisää tehtäviin kuvia, piirroksia tai muistilappuja, jotta ne pysyvät visuaalisina ja leikkisinä.
- Voit kerätä nämä pohdinnat yhteiseen ammatillisen oppimisen päiväkirjaan tai kansioon.

Anna työkalujen tukea kulttuuria, jossa kasvattajat pohtivat keskenään ja lasten kanssa — yhdessä oppijoina, sitoutuen vuorovaikutteisiin ja osallistaviin käytäntöihin.

REFLEKTOINTITEHTÄVÄ 1

Reflektoi, huomaa, mukauta – henkilökohtaiset apukysymykset reflektointiin

Tarkoitus:

Luoda tilaa kasvattajan yksilölliselle pohdinnalle oppimiskokemuksen jälkeen..

Vinkkejä:

Käytä tätä tunnin, toiminnan tai viikon päätteeksi.

Pidä korttia suunnittelukansiossasi tai kiinnitä se viikkokalenterisi väliin.

Ikäryhmäkohtaiset apukysymykset reflektointiin:

Varhaiskasvatus:

- Jätinkö tilaa sanattomalle ilmaisulle tai tunteiden vaihtelulle?
- Miten reagoin spontaaniin leikkiin tai aistillisiin kiinnostuksen kohteisiin?

Perusopetus:

- Miten autoin lapsia pukemaan arvonsa sanoiksi?
- Tuinko vertaisvuoropuheluja tai yhteistä uudelleensuunnittelua?

REFLEKTIIVISTEN KÄYTÄNTÖJEN TYÖKALUPAKKI KASVATAJILLE

REFLEKTOINTI OSANA JOKAPÄIVÄISTÄ TYÖTÄ

REFLEKTOINTIKORTTI

- Mikä yllätti minut tänään?
- Millaisia arvoja tai taitoja näin lasten toiminnassa?
- Mitä erilaista voisin kokeilla ensi kerralla?

Tämä on täytettävä mallipohja. Voit tulostaa sen tai täyttää sen digitaalisesti.

REFLEKTOINTITEHTÄVÄ 2

Vertaisvuoropuhelupiiri – ryhmälähtöinen reflektointi

Tarkoitus:

Syventää ymmärrystä ja laajennetaan näkökulmia yhteisen tarinankerronnan avulla.

Toiminnan rakenne:

Tuo reflektointitilanteeseen joku hetki tai tapahtuma: Jaa lyhyt anekdootti, lapsen sitaatti tai valokuva.

Kolmen näkökulman keskustelu:

- Mitä näemme?
- Mikä arvo tai oppi saattaa olla syntymässä?
- Mitä tämä voi tarkoittaa toimintatavoillemme?

Opas vuoropuheluun:

- Kuvaile hetkeä lyhyesti.
- Minkä arvon ehkä näemme?
- Miten tämä liittyy oppimistavoitteisiimme tai yhteisön sopimukseen?

Käytä tätä reflektointitehtävää henkilöstökokouksissa, suunnittelukokouksissa tai opintoryhmissä.

REFLEKTOINTITEHTÄVÄ 3

sivu 1/2

Pedagogiset tilannekuvat – yhteinen dokumentointiseinä

Tarkoitus:

Demokratiaa edistävä esteettinen ja kehollinen oppiminen ja opettaminen tehdään näkyväksi lyhyillä yhteisillä tilannekuvilla, jotka tukevat tiimin reflektointia ja seuraavan vaiheen kokeiluja.

Milloin käytetään?

Tunnin tai viikon päätteeksi (10 minuuttia). Tarkista kuukausittain, jotta havaitset toistuvia malleja.

Materiaalit:

Seinä/taulu (tai Padlet), muistilaput/kortit, tussi.
Valinnainen: valokuva/sitaatti/piirros.

Miten toimii? (10 minuuttia)

1) Lisää tilannekuva (2 minuuttia)

Kirjoita lyhyt muistiinpano:

- Konteksti: missä/milloin/kuka
- Hetki: mitä tapahtui (havaittavissa)
- Jälki: sitaatti / ele / piirros / valokuva.

2) Lisää merkitys (3 minuuttia)

Valitse yksi näkökulma ja kirjoita yksi lause:

- Osallistuminen (ketkä osallistuivat/jättäytyivät ulkopuolelle?)
- Vallan jakaminen (mihin päätökset painottuivat?)
- Huolenpito ja joukkoon kuuluminen (keitä otettiin mukaan / jätettiin ulkopuolelle?)
- Vuoropuhelu (miten ero ilmeni?)

Lauseen aloittaminen: ”Tässä saattaa olla kyse...” / ”Demokraattinen mahdollisuus on...”

3) Lisää muutoksen mahdollisuus (3 minutes)

Kirjoita: ”Seuraavalla kerralla yritän...” (yksi pieni muutos avaukseen, tilaan, ryhmäjakoon, ajoitukseen tai kieleen)

4) Nopea tiimihavainto (2 minuuttia)

Nimeä: yksi toistuva kaava, yksi yllätys, yksi mukaan otettava kysymys.

Ikäryhmäkohtaiset apukysymykset

Varhaiskasvatus

- Sallinko sanattoman osallistumisen ja tunnevaihtelut?
- Miten reagoin spontaaniin leikkiin tai aistillisiin kiinnostuksen kohteisiin?

Perusopetus

- Miten autoin lapsia pukemaan arvonsa sanoiksi?
- Tuinko vertaisvuoropuhelua tai yhteistä uudelleensuunnittelua?

PERHE- JA YHTEISÖSUUNNITTELUN TYÖKALUT

Perheille suunnattuja työkaluja ovat ystävällisten tekojen kortit, ystävällisyysetsivät ja kodin ja koulun yhteinen päiväkirja. Ne auttavat perheitä osallistumaan kevyesti ja laajentavat huolenpitoa kodin, koulun ja yhteisön alueelle.

Mitä haluamme jakaa perheiden kanssa tässä kuussa?

- Tarinapiiri
- Valokuvadokumentaatio
- Kollektiivinen taideteos
- Luokkahuonerituaali
- Teema (oikeudenmukaisuus, huolenpito, joukkoon kuuluminen)

Millä helpolla tavalla perheet voivat osallistua?

- Lähetä esine
- Jaa laulu tai ele
- Lisää muistiinpano ”tunnekarttaan”
- Osallistu 10 minuutin aamunavauspiiriin
- Lahjoita materiaalia

Mahdollisia yhteisökumppaneita

- Kirjasto
- Museo
- Taiteilija
- Puisto/puutarha
- Kulttuurikeskus
- Paikallinen kulttuuritoimija

Miten kunnioitamme erilaisia tapoja osallistua?

Tämä on täytettävä mallipohja. Voit tulostaa sen tai täyttää sen digitaalisesti.

PERHEIDEN JA YSTÄVIEN TEHTÄVÄT

Tarkoitus

Perhe on ensimmäinen yhteisö, johon lapsi kuuluu. Pienillä yhteisillä eleillä voidaan vahvistaa kodin ja koulun välistä yhteyttä luomatta paineita.

Työkalu	Tehtävä	Merkitys demokratian kannalta
Ystävällisten tekojen kortit	Lapset valitsevat ystävällisen teon tai eleen, jota he kokeilevat kotona.	Huolenpito laajenee ja sitä jaetaan eri toimintaympäristöjen välillä
Ystävällisyysetsivät	Huomaa, tunnista ja tunnusta perheen tai yhteisön välittämistä kertovat teot	Huomioiminen muuttuu eettiseksi käytännöksi
Kodin ja koulun yhteinen päiväkirja	Perheet jakavat tarinoita, loruja, esineitä, kuvia tai piirroksia	Perheen ääni kuuluu luokkahuoneessa ja varhaiskavatusympäristöissä

Perheille suunnattuja tehtäviä ovat ystävällisten tekojen kortit, ystävällisyysetsivät ja kodin ja koulun yhteinen päiväkirja. Ne auttavat perheitä osallistumaan kevyesti ja laajentavat huolenpitoa kodin, koulun ja yhteisön alueelle.

Perheen asemoituminen:

Tehtävät ovat leikkimielisiä kutsuja ja yhteistyön avauksia, eikä niistä tule ottaa paineita. Perheet osallistuvat tapoihinsa, kieliinsä ja kulttuureihinsa sopivalla tavalla.

Käyttötapoja kasvattajille:

- Jaa yksi tehtävä kerrallaan; ei tiukkoja määräaikoja tai palautuslomakkeita.
- Laita jaetut piirustukset/tarinat esille perheiden reflektointiseinälle.
- Kunnioita erilaisia osallistumisen tapoja (valokuvat, esineet, suulliset kertomukset, hiljaisuus, eleet).

JOHTAMISEN TYÖKALUT

Käyttötarkoitus

Innovatiiviset demokratiaa edistävät käytännöt tarvitsevat organisatorisen oikeutuksen. Tiedonanto auttaa kouluja kertomaan julkisesti, että kokeiluja, responsiivisuutta ja kehollista oppimista kannustetaan.

Tämä muistio sisältää

- Tarkoitus: Miksi AELDillä on merkitystä lasten hyvinvoinnin ja kansalaisuuden kannalta.
- Linjaus: Yhteydet kansallisen opetussuunnitelman tavoitteisiin
- Lupa: Opettajilla on lupa kokeilla responsiivisia, vuorovaikutteisia käytäntöjä.
- Turvallisten kokeilujen alueet: Kokoukset, projektit, joustavat aikaloikat

Johdon linja

Oikeutus suojaa opettajien haavoittuvuutta ja luo tilaa kokeilla, mukautua ja pohtia. Tiedonanto on eettinen tuki, ei käsky.

Käyttötapa kouluille

- Johto muokkaa tiedonantoa ja jakaa sen vuosittain.
- Opettajat pitävät sen näkyvästi esillä suunnittelukansioissaan.
- Koulut pitävät sitä kutsuna kasvuun.r.

Nämä muistiot voidaan myös mukauttaa paikalliseen poliittiseen ohjauksen kieleen.

[Yksikön nimi / Logo]

Johdon muistio

Päivämäärä ja paikka: _____

Tarkoitus:

Tässä muistiossa vahvistetaan yksikkömme sitoutuminen demokratiaa edistävään oppimiseen ja lasten osallistumiseen. Esteettinen ja kehollinen oppiminen (AELD) tukee lasten kehitystä aktivoimalla heidän kehojaan, tunteitaan ja luovuuttaan sekä edistämällä oikeudenmukaisuuden, huolenpidon ja yhteisen vastuun arvoja. Nämä käytännöt auttavat lapsia kasvamaan aktiivisiksi, vastuuntuntoisiksi ja välittäviksi kansalaisiksi.

Linjaus

AELDin käytännöt noudattavat seuraavia:

- Kansallisen opetussuunnitelman tavoitteet (esim. henkilökohtainen ja sosiaalinen kehitys, kansalaiskasvatus, luovuus, kriittinen ajattelu)
- Kansalaiskasvatuksen puitteet (esim. demokraattinen osallistuminen, ihmisoikeuskasvatus).
- Yksikkömme tehtävässä ja arvoissa korostuvat osallisuus, hyvinvointi ja oppilaiden valmistaminen demokraattista elämää varten.

Lupa

Opettajia ja kasvattajia kannustetaan ja tuetaan sisällyttämään AELDin käytäntöjä opetukseensa. Nämä käytännöt eivät ole ”ylimääräinen lisä”, vaan niitä pidetään merkityksellisinä panoksina sekä tietojen ja taitojen oppimiseen että demokratiakasvatukseen. Kasvattajat voivat mukauttaa, kokeilla ja innovoida tietäen, että koulun johto arvostaa heidän työtään tällä alueella.

AELD osana yksikön toimintaa

Luovuuden ja kokeilemisen edistämiseksi suosittelemme kokeilemaan AELD-toimintaa erilaisissa konteksteissa kuten:

- Ryhmän tai luokan projektit (esim. yhteinen tarinankerronta, seinämaalaukset, esitykset)
- Aamunavaukset tai oppilaskunnan kokoukset, joissa lasten äänet ovat keskeisessä asemassa
- Joustavan oppimisen hetket (taide, kansalaisuus, projektityö)
- Koulun ulkopuoliset tai koulun jälkeiset ohjelmat, joihin perhe tai yhteisö osallistuu.

Johto tukee opettajien ja kasvattajien aloitteita ja ideoita AELDin käyttöön myös muissa konteksteissa.

Miksi tämä on tärkeää?

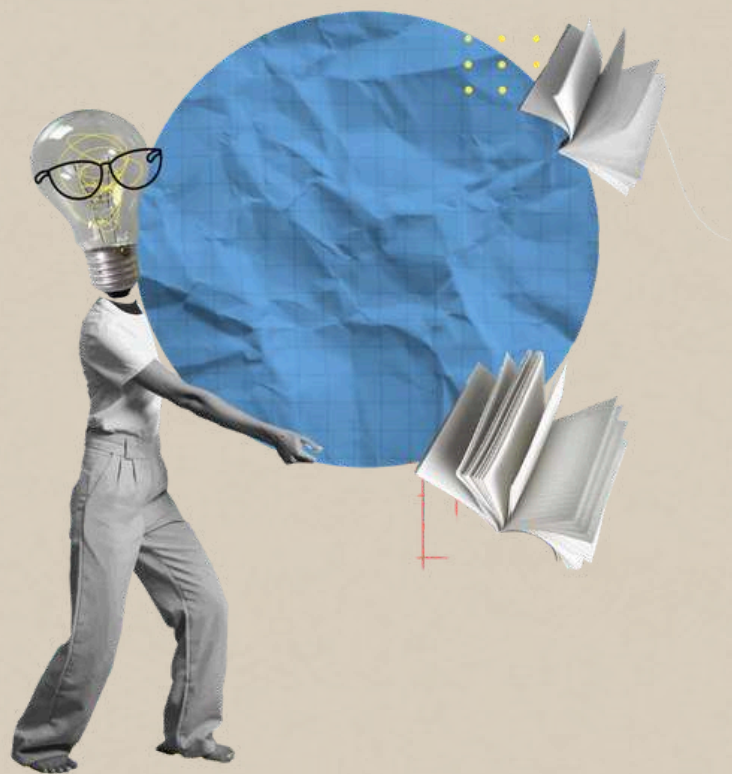
Oikeuttamalla ja suojelemalla AELD-käytäntöjä luomme kouluilmapiirin, jossa opettajat uskaltavat innovoida, lapset kokevat demokratiaa arjessaan ja perheet sekä yhteisöt näkevät demokratiaa edistävän oppimisen olennaisena osana koulutusta.

Allekirjoittanut:

(Koulun johto, nimi ja asema)

Tämä on täytettävä mallipohja. Voit tulostaa sen tai täyttää sen digitaalisesti.

SIIRTYMÄTYÖKALUT

TYÖKALUPAKKI SIIRTUMIEN TUEKSI

Tarkoitus

Siirtymät vuositasolta toiselle voivat olla jännittäviä ja aiheuttaa epävarmuutta lapsille. Työkalut siirtymiin auttaa lapsia kantamaan kokemuksia eteenpäin, jotta demokratiaa edistävä oppiminen ei alkaisi alusta, kun ryhmä tai luokka vaihtuu.

Työkalu	Tehtävä	Merkitys demokratian kannalta
Kodin ja koulun yhteinen päiväkirja	Lapset + perheet vaihtavat piirustuksia, tarinoita tai pieniä mietteitä	Kaksisuuntaista viestintää, ei yksisuuntaista raportointia
Ohjevideo perheille ja opettajille	Yksinkertainen ohjeistus, ei nostata liian suuria odotuksia	Selkeys vähentää painetta; vuoropuhelu muuttuu vastavuoroiseksi
Yhteisen dokumentoinnin työkalut	Yhdessä toteutetut näyttelyt, reflektointikortit, valokuvat, lasten lausahdukset	Muistoista tulee yhteisiä, eivätkä ne jää vain kasvattajien tai opettajien kannettavaksi
Malli osaamisportfolion siirtämiseksi	Mekrityksellisten muistojen, kuvien tai esineiden luovuttaminen seuraavalle opettajalle	Jatkuvuus huomioi identiteetin ja joukkoon kuulumisen

Siirtymätyökaluja ovat kodin ja koulun yhteinen päiväkirja, lyhyt ohjeistus perheille ja opettajille, yhteisen dokumentoinnin työkalut ja malli osaamisportfolion siirtämiseksi. Näillä tuetaan jatkuvuutta ja joukkoon kuulumista siirtymävaiheissa.

Kasvattajan asennoituminen:

Ota pieniä askelia sen sijaan että yrittäisit tehdä kaiken. Yksi päiväkirjasivu tai yksi reflektointikortti riittää jatkuvuuden varmistamiseen.

Käyttötavat:

- Valitse yksi työkalu, joka sopii asiayhteyteen; pidä prosessi kevyenä.
- Kutsu perheet mukaan ajoissa ja selitä, että tavoitteena on luottamuksen saavuttaminen, ei ylimääräinen työ.
- Välitä dokumentaatio eteenpäin, jotta uudet kasvattajat lähtevät liikkeelle lasten aidoista kokemuksista.

MALLI OSAAMISPORTFOLION SIIRTÄMISEKSI TYÖKALU VARHAISKASVATUKSEN JA PERUSOPETUKSEN VÄLISEN JATKUVUUDEN TURVAAMISEKSI

Käyttätapa

Kasvattajat: Tee lyhyitä muistiinpanoja lapsen osallistumisesta, kiinnostuksenkohteista ja äänestä.

Perheet tai ystävät: Lisää lyhyt muistiinpano siitä, millainen lapsi on kotona.

Lapset: Piirtävät, kirjoittavat tai käyttävät symboleja.

Kansio siirretään seuraavalle opettajalle, jotta lapsen matka jatkuu ja hänen aiemmat kokemuksensa tunnustetaan.

“Minusta/ Tässä olen minä”

Nimeni: _____

Ikäni: _____

Piirros minusta / tila valokuvalla

Mistä pidän eniten: _____

Missä olen todella hyvä: _____

Mitä haluan oppia lisää: : _____

Tämä on täytettävä mallipohja. Voit tulostaa sen tai täyttää sen digitaalisesti.

Oppimiseni ja osallistumiseni

Arvot, joita harjoittelin tänä vuonna (ympyröi tai piirrä):

- Oikeudenmukaisuus
- Ystävällisyys
- Kuunteleminen
- Muiden auttaminen
- Osallistuminen

Piirustukseni hetkestä, jolloin tunsin kuuluvani ryhmään:

Opettajan muistiinpano (vahvuudet, osallistuminen):

Perheen tai ystävien muistiinpano (tärkeää tietoa seuraavalle opettajalle):

Tämä on täytettävä mallipohja. Voit tulostaa sen tai täyttää sen digitaalisesti.

SEURAAVA ASKEL

Kokeile huomenna jotain näistä:

Aloita hiljaisella huomiooninnin eleellä ("Näin että autoit").

Kierrätä yhtä yhteistä roolia (ajan seuraaja, tarinankertoja, avustaja).

Päätä 60 sekunnin reflektointiin ("Missä teimme hyvää yhteistyötä?").

Demokratia alkaa yhteisenä rytminä, ei oppituntina.

